



Vaqif Yusifli

filologiya elmləri doktoru, professor

“Vətən” poetik epopeyası

Azərbaycan poeziyasında Vətən haqqında yazılan şeirləri, poemaları (söhbət əsl poeziyadan gedir) bir yerə, bir topluma cəm etsək, qalın cilddən ibarət bir neçə “Vətənnamə” yaranar. Abbas Səhhətin, Məhəmməd Hadinin, Abdulla Şaiqin, Əhməd Cavadın, Səməd Vurğunun, Məmməd Arazın və onlarla şairlərimizin şeirləri Azərbaycanı poeziyada əbədləşdirən nümunələrdir. Amma Vətənin neçə əsrlik tarixini, bu tarixin səhifələrindəki qələbələri, məğlubiyyətləri, qanlı izləri, bölünmələri, parçalanmaları, müstəqil Azərbaycan olana qədər keçirdiyi ağırları, həyəcanları, zətləri əks etdirən poetik epopeya yaranmamışdı. Bu tarixi-ədəbi missiyanı şair Ramiz Qusarçaylı yerinə yetirdi.



Ramiz Qusarçaylıya elə bu əsərə görə birbaşa “Vətən şairi” demək istəməzdim, çünki onun “Çörəyim daşdan çıxır” ilk şeirlər kitabından (1989) bu günə kimi Ramiz Qusarçaylı öz ilhamını Vətənə kökləyib. 1998-ci ildə yazdığı “Vətən” şeiri onun indi haqqında söz açacağımız “Vətən” poetik epopeyası üçün irəlicədən bir məşq oldu:

Dərbəndin içinə yığılan daşlar,
Bizim başımıza qaxılan daşlar,
Vətən.

Göyçə harayına Borçalı yandı
Bu dərd ürəkləri parçalayıdı,-
Vətən.

Ürəyim dərdlərə meşə torpağı,
Dərmanı bir ovuc Şuşa torpağı,-
Vətən.



Qarabağ Azərbaycandır!

Amma təkcə bu şeir deyil, Ramizin onlarla şeiri var ki, Vətən haqqında yüzlərlə standart, şablon “şeyrlərdən” fərqli olaraq, sırf tərənnümə, astarı üzündən bəlli olan vəsfə uymadı.

O, Vətənin-Azərbaycanın dərdlərindən tarix boyu yaşadığı və yaşatdığı məhrumiyyətlərdən yazdı. Amma hər şeirində unutmadı ki, Azərbaycan bölünə-bölünə kiçilsə də, hər dəfə böyüyür, ucalır, çünki bu torpağın Nizamisi, Füzulisi, Nəsimisi, Babəki, Səttarxanı var, Xətai kimi, Nadir şah kimi dahiləri, sərkərdələri var. Təzad deyilmi-böyük fəxr duyğusu və bir də:

Nəfsini Arazın axarı bildi,
Dərbəndi dərdinin çıxarı bildi,
Şuşanı bazara çıxara bildi
Bu millət, bu millət, bu millət mənim.

Və başqa bir şeirdə:

Asmışam Vətəni kirpiklərimdən,-
Gözümdən Xocalı, Şuşa tökülür.

Amma elə güman eləməyin ki, Ramiz Qusarçaylı Vətən haqqında ancaq belə hüznü, sizin dilinizlə desək, kədərli şeirlər yazır. Ramiz Qusarçaylının Vətən məhəbbəti Vətən tablolarında da əks olunur. Bu tablolar da Xİnalığın, Qubanın, Xramçayın, Qarabağın gözəllikləri cizgi-cizgi şeirləşir-deyən Ramiz Qusarçaylı bizim poeziyada Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza Ulutürk, Səbir Rüstəmxanlı, Məmməd İsmayıl, Zəlimxan Yaqub kimi şairlərin Vətən mücadiləsinə qoşulan şairlərdəndir. Cabir Novruzun bu iki misrasını xatırlayıram: “Vətəni sevmək azdır, Vətənin olmaq gərək”. Ramiz də 90-cı illərdən üzü bəri özünü Vətənin hər ağrısına, kədərinə kökləyən şairdir.

2020-ci ilin 27 sentyabrı gəldi.

İçində vulkanlar yatırmış bu Vətənin... o Vulkan püskürdü, 44 günlük zəfəri böyük Azərbaycana çevirdi.

Ramiz Qusarçaylının “Vətən” poetik epopeyası, özünün söylədiyinə görə, 2020-ci ildə sona çatmalıydı. Amma Ramizin qəlbində, şair inamında 27 sentyabr - 10 noyabr gözləntisi yaşayırmış...

Ramiz Qusarçaylı bu əsəri yazmaq üçün Azərbaycanla bağlı bütün tarixi mənbələri oxuyub, mənimsəyib,-desəm, əsl həqiqəti söyləmiş olaram.

Azərbaycan bütün tarixi kökləri ilə Dünyaya, Şərqə bağlıdır və Ramiz də Vətən dediyimiz bu ərazini,-ilk ibtidai insanından bu günə qədərki Sivilizasiya mənzərəsini bəşəri -dünyəvi tarix kimi



Qarabağ Azərbaycandır!

oxumuş, böyük Dünyada Azərbaycanın ya bir ölkə, bir xalq, bir millət olduğunu tarixin həqiqətindən poeziya həqiqətinə çevirmişdir.

Ramiz Qusarçaylının poetik həqiqəti bu gün bizim tarixçilərimizin yalanlardan təmizlədiyi Vətən tarixi ilə səsleşir-amma etiraf edək ki, Ramiz Qusarçaylı bu əsərlə həm də tarixçilərin hələ başa çatdırmadıqları missiyanı da yerinə yetirib. Amma şair kimi!

Dünyada ən qədim mədəniyyətin
Qolları birləşir Azərbaycanda.
Sıfırdan sonsuza əbədiyyətin
İki milyon illik qədim tarixi
Yolları birləşir Azərbaycanda.

İlk ocaq, ilk ulu məkandan, əkinçi-maldar tayfalarından, ağacın, quşun dilindən, torpağın dilindən, daşın dilindən səsinə bənzəyən dil yaradıcaya qədər...oradan ən qədim sivilizasiya məskəni Şumerlərə qədər ən qədim azərbaycanlıların minilliklər boyu keçdiyi tarixi yolu xatırladır R.Qusarçaylı...

“Bu xalqın kökəni, bu xalqın soyu, Uzanır tarixin min illərinə”-ələri misra-misra, fəsil-fəsil oxuduqca yüksək sivilizasiyalar, qlobal və lokal müharibələrin, çiçəklənən mədəniyyətlərin, odu söndürülmüş ocaqların, milyonlarla yurdsuz-yuvasızların, qaçqınların-miqrantların beşiyi-məskəni olan XXI əsrdən, yaşadığımız bu təzadlı dünyadan minilliklərə boylanırıq.

“Hər gün öyrənirəm Azərbaycanı,
Hər gün oxuyuram hey varaq-varaq”.

Turukku-Türkün ilk adı, Arattav ilk dövlət. R.Qusarçaylı tarixi mənbələrə, qaynaqlara baş vurduqca, gözlərimiz önündə qədim Midiya dövləti, onun uzun onilliklər sürən hakimiyyəti, sonra ikiye parçalanması (“Kiçik Midiyadan başlanır elə, Böyük faciəsi Azərbaycan”), ilk qadın hökmdar Tomrisin qəhrəmanlığı... yox, hələ quldarlıq erası başa çatmır. Makedoniyalı İsgəndər gəlir, onun sadıq silahdaşı Atropat gəlir.

“Şahlar yeri yirdi qana, qadaya,
Şah-şah dəyişirdi quldar erası”.

Sonra ilkin Azərbaycan dövləti-Atropatena. Qədim Albaniya. “Qədim Albaniya ruh sərdabəsi, Vətən tarixinin baş kitabəsi”.

Sonra qəhrəmanlıq tariximizin ilk sərkərdələri-Cavanşir, Babək...Əlbəttə, bütün bunlar tarixdən bizə məlumdur, amma Ramiz Qusarçaylı tarix dərsi keçmir, məqsəd odur ki, tarixin ibrət dərslərini



Qarabağ Azərbaycandır!

unutmayaq. Unutmayaq ki, Türk adı, Türk şərəfi, Türk qəhrəmanlığı əsrlər boyu dünyaya öz qüvvətini, qüdrətini göstərib.

Gəldi Şah İsmayıl 14 yaşında,
Qurdu 14 ilə 14 ölkədən
Səfəvi dövləti Azərbaycanı,
Dili yad dillərə görk dili oldu,
Rəsmi dövlət dili türk dili oldu.

Qoca Şərq Əmir Teymuru, Makedoniyalı İsgəndəri, Nadir şah isə: “Nə rusa işlədi, nə farsa”.
Əfşarlar yeni bir tarix yaradardılar. Amma “Türkcə qənim oldu türkcün günahı...”

Yenə bir amma:

Səni tayfa-tayfa uduzdum, Vətən,
Sülalə-sülalə uduzdum, Vətən.
Səni sünnü-sünnü uduzdum Vətən,
Vətən, şiə-şiə uduzdum səni.

Vətənin sonrakı taleyində belə uduzmaqlar (əslində itkilər parçalanmalarla dolu. Ramiz XIX-XX əsrlərin vətən tarixinə də boylanır, bu hissələrdə onun poetik ritmi, intonasiyası sərtləşir. O, tarixçi-şair kimi ox, şair-tarixçi kimi Vətənin məruz qaldığı ağırlardan danışır, həssas bir vətən övladının da etiraflarını səsləndirir:

Tanrı səni nurdan var eyləmişdi,
Cənnətin gözündə yer eyləmişdi,
Çopur daşını da pir eyləmişdi,
Mən səni qoruya bilmədim, Vətən.

“Vətən” poetik epopeyasında Ramizin bir şair kimi ustalığı-hər sözə, hər ifadəyə necə önəm verdiyi, bədii təsvir vasitələrini necə incəliklə işlətdiyi barədə heç nə demirik, görünən kəndə, usta şairə nə bələdçilik?

Əsərin son hissəsi bütünlüklə 44 günlük Zəfərə həsr olunub. Ramizə poetik salnamə müəllifi kimi baxmırıq, yəni 44 gün ərzində baş verən hadisələri publisistik pafosla nəqli edən bir şair kimi də yanaşmırıq. Bu əsərdə publisistika poeziyalaşır:

Ali Baş Komandan birliyimizin
Dünyaya yayılan efir səsiydi.
Vətənin ərazi bütövlüyünün
Həm əsgəri idi,
Həm də memarı,



Qarabağ Azərbaycandır!

Qələbə səsiydi,
Zəfər səsiydi,
Diplomat səsiydi,
Səfir səsiydi.
Haqqın, ədalətin təntənəsiydi.
Vətənin Qarabağ düynələrini
Çözürdü hər kəsin başa düşdüyü,
Hər kəsin duyduğu, qandığı dildə:
-Erməni əsgəri yaxşı eşitsin,
Assın sırğa kimi qulaqlarından.
Ölmək istəmirsə, rədd olub getsin,
Çıxsın Azərbaycan torpaqlarından.

Əsərin bu hissəsində bir təntənə, bir coşqu havası var.

Vətən
Bir ürəkdə döyünən candır,
Qarabağ bizimdir,-
Azərbaycandır!

Bu əsərin qəhrəmanı Azərbaycandır, onun tarixidir, zəfərləri, uğurlarıdır, həm də ağır-acılarıdır. Və əsərin əsas qəhrəmanlarından biri Ali Baş Komandan İlham Əliyevdir.

Ali Baş Komandanın-İlham Əliyevin şərəfinə, qalib sərkərdəliyinə, ölkə Prezidenti kimi geniş və çoxcəhətli fəaliyyətinə, beynəlxalq aləmdə mahir diplomat kimi şöhrət qazanmasına dair onlarla, yüzlərlə məqalələr, neçə kitablar həsr olunub. Şeirlər də yazılıb, amma etiraf etmək lazımdır ki, poeziyada onun mükəmməl obrazı Ramiz Qusarçaylının bu əsərində daha dolğundur, təbii ki, Prezidentin obrazını yaratmaq üçün saysız hesabsız epitetlərdən istifadə etmək lüzumsuzdur, onun Azərbaycan sevgisini, Xalq sevgisini, Millət üçün fədakarlığını, gördüyü işlərdə, əməllərində əks etdirməlisən. Ramizin əsərində İlham Əliyevin xarici jurnalistlərlə apardığı söhbətlərin poetik intonasiyası duyulur.

“Vətən” poetik epopeyanın ilk fəsilələrində “uduzdum” peşmançılığı tez-tez təkrar edilirdi. Amma 44 günlük Zəfərdən sonra “qaytardım” nidası eşidilir

.

Səni qazi-qazi qaytardım, Vətən,
Qəhrəman-qəhrəman qaytardım səni.
Səni şəhid-şəhid qaytardım, Vətən,
Cana can, qana qan qaytardım səni.

Səni Ağdam-Ağdam qaytardım, Vətən,
Füzuli-Füzuli qaytardım səni.
Səni Laçın-Laçın qaytardım, Vətən,



Qarabağ Azərbaycandır!

Kəlbəcər-Kəlbəcər qaytardım səni.

Səni Şuşa-Şuşa qaytardım, Vətən,
Qarabağ-Qarabağ qaytardım səni.

“Vətən” poetik epopeyası Ramizin məşhur “Azərbaycan bayrağı” şeiri ilə bitir və bu, əsərə mənalı bir sonluq qatır.

Ramiz Qusarçaylının bu əsəri, heç şübhəsiz, müasir poeziyamızda yeni bir hadisədir və bu hadisə bir tərpəniş oyadacaq şairlərimizdə. Çünki istər nəsrimizdə, istərsə də şeirimizdə belə sənətkarlıqla yazılan əsərlərə ehtiyac duyulur.

“Vətən” poetik epopeyası yazdıq: doğrudan da bu əsərə poema demək azdır-Azərbaycan poeziyasında belə bir möhtəşəm epik-liriklə qələmə alınan əsərə ancaq yeni ad vermək olar: “Vətən” poetik epopeyası.

// Azərbaycan: ədəbi-bədii jurnal. – 2021. – № 12. – s. 192-199.